ՀՈՐԻՆԲՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ — ՏԱՐԻ — ԹԻՒ — 701 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ — 21 — ՅՈՒԼԻՍ 1865

ՄԱՄՐԱՄ

ԼՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԻՆ ՄԱՆՐ

Կ. Պոլսոյ ներ. Տարեկան 180 ղրշ. Արծաթ
,, ,, Վեցամսեայ 100 ,, ,,
,, ,, Եռամսեայ 60 ,, ,,
Գաւառաց ներ. Տարեկան 200 ,, ,,
,, ,, Վեցամսեայ 110 ,, ,,
Մէկ թիւը Մեծ թերթ 4 ,, ,,
,, Փոքր ,, 2 ,, ,,
Մուտքագրման տարը 2 դրուագ է։

ԳԻՆ ՄԱՆՐ

Բաժանորդագրութիւնը կանխիկ է, եւ ամեն ամսոյ 1ից մինչեւ 15ը կ'սկսի։
Դուրս գացած լրագրաց նոր տիրոջ ծախքը խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ ամեն կամ որ եւ իցէ գրութիւն՝ Խմբագիր-Տնօրէնի պիտի ուղղուի. եւ նամակաց ծախքն ալ արկղին վրայ է։

ԱՌՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ

ԱԶԳ

Ընտանական տկարութեան պատճառներով լրագիրս շաբաթ օրը չկրցաւ հրատարակուիլ, եւ այս աւուր մնաց։ Յառաջիկայ շաբաթ օրն ալ երկու թերթ կամ մանր թերթ մը միայն պիտի կրնանք հանել։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 21 ՅՈՒԼԻՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Շաբթուս քաղաքական պատմութիւնը բաւականին անշան է եւ ուշադրութեան արժանի կարեւոր խնդիր մը չունի։

Աւստրիոյ տերութեան պաշտօնէից փոփոխութիւնը հաստատեցաւ։ Վերջին թղթակցութեամբ եկած լրագիրները կը ծանուցանեն թէ հին պաշտօնեայք առ ժամանակուոյ կերպով կը շարունակեն իրենց պաշտօնը, մինչեւ որ խորհրդարանին ներկայ նիստը գոյանի։ Նոր պաշտօնէից ժողովոյն նախագահը Մէնստորֆ–Պուլլեի կոմսը պիտի ըլլայ, արտաքին գործոց պաշտօնն ալ իր վայ ճնալով։ Իսկ Պ. Տը Շ՝ մէրլինկի տեղ, Գելքրէտի կոմսը պիտաութեան պաշտօնեայ պիտի անուանի։ Պ. Գելքրէտի, որ տարիէն աւելի է Պոհեմիոյ փոխարքայութեան պաշտօնը կը վարէ, արդէն իր տաղանդովն Աւստրիոյ քաղաքական առաջին կարգը կը դասուի, վասն զի իր կառավարած երկիրներուն մէջ գտնուողներ՝ Գերմանացիներն եւ թէ՝ Չէքերը խիստ գոհ եղած են իրմէ։ Ֆրանչիսկոս Յովսէփ կայսրը՝ Հունգարիան ալ Աւստրիոյ հետ սահմանագրապէս միացընելու համար խաղաղարար ակզբանց տէր մարդիկ պաշտօնեայ ընտրելու հարկադրելով, Պ. Պելքրէտին ընտրեց, որ նախ եւ յառաջ երբեմնից պատճառաւ կառավարութեան եւ խորհրդարանին մէջ երբեմն երբեմն եղած տարաձայնութիւններն անհետացընելու համար՝ պատերազմական ծախքէն մեծ գումար մը նուազեցընել առաջարկեց։ Խորհրդարանն ալ կառավարութեան այս գովելի ջանից պատասխանելով՝ իրեն եղած առաջարկութիւնն ընդունեց, եւ Պ՝ ենեոիկի աւստրիական բանակը խաղաղութեան վիճակի մէջ դրուելու։ Կըսուի թէ Փարիզի աւստրիական դեսպան, Պ. Տը Մէթէրնիք ասիկա Պ. Տրուէն Տը Լ՝ Իւիսի ծանուցանելով՝ իր կառավարութեան վարքը յայտներ է որ Իտալիա ալ իր աւստրիական սահմանագլուխներն ուներեցած զօրաց թիւը նուազեցընէ։ Բայց, ինչպէս ուրիշ անգամ ալ ըսած ենք, կայսեր ամենէն մեծ նպատակն է Հունգարիոյ վիճակը կանոնաւորել եւ Աւստրիոյ սահմանագրական շրջանին մէջ մտցընել։ Հունգարացւոց չափաւոր կերպով ազատամիտ եղող մասն ալ ասոր կը փափաքի, միայն թէ չուզեր որ իր հայրենեաց ինքնիշխանութիւնը զոհուի։ Ուրեմն կարելի է որ նոր պաշտօնէից կազմութենէն ետեւ Ֆրանչիսկոս Յովսէփ կայսրն հունգարացւոց թագաւոր օծուի, եւ անոնց 1848 էն առաջ ունեցած արտօնութիւնները դարձեալ շնորհէ։ Ասանկով հունգարական խնդիրն ալ՝ որ այնչափ ատենէ ի վեր մեծ մտահոգութեան պատճառ մ՝ եղած էր Աւստրիոյ համար, կերպով մը կը լուծուի, եւ կը մնայ Ս՝ ենեոիկի խնդիրը, որ տակաւին շատ ժամանակ կուզէ կարգի դրուելու համար։

Միւս կողմանէ Եգիպտի գաքութեանց խնդիրն նկատմամբ Աւստրիա Ռուսիոյ հետ ունեցած ժառանգակցութեան իրաւունքէն ետ կեցած չէ, բայց վերջնական կերպով ժառանգութիւնը որոշելի մնայ, ան ալ դեռ յայտնի չէ։ Աւկիւսթրէնպուրկի դուքսը Ռիչարդ ընտրած է եւ Ռուսիոյ դրածակալներն ամեն հնարք ի գործ կը դնեն զինքն իր կեցած տեղն անհանգիստ ընելու համար։ Իսկ խորագէտ Պ. Տը Պիսմարք՝ ասոնց ամենը չգիտցածի պէս՝ իր վերապահին հետ հանգչին ջուրերը կը պտրտի։ Առաջները ծանուցեր էինք նաեւ թէ Ֆրանչիսկոս Յովսէփ կայսրը Հարլսպատի մէջ Ռուսիոյ թագաւորին հետ պիտի տեսնուի։ Հիմայ կըսուի թէ այս տեսակցութիւնը Կասթէ ինի մէջ տեղի պիտի ունենայ, որուն քաղաքական նպատակ մ՝ալ չընծայուիր։

Գերմանական քաղաքականութեան վրայ այս հարեւանցի տեսութիւնն ընելէ ետեւ աւելորդ չըլլար նաեւ յիշել որ Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ առեւտրական դաշնադրութեան մը բանակցութիւններն ալ՝ զոր անցեալներն յիշած էինք՝ տակաւին յաջող վախճան մ՝ունեցած չեն։

Հանի մը մասը տերութիւններ ալ իրենց ներքին բարեկարգութեան զբաղեալ են։ Պելճիգայի երեսփոխանաց ժողովն օտարները խուզարարութեան պատճառանօք Պելճիքայէն դուրս հանելու համար գրուած խիստ օրէնքը չափաւորեց։ Հուլիսցէրիայի հասարակապետութիւնն իր սահմանադրութիւնը բարեկարգելու համար առաջարկութիւն մը մատոյց ազգային ժողովոյն, եւ ան ալ տարակարծիք անձերէ բաղկացեալ յանձնաժողովի մը քննութեանը յանձնեց զայն։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թրլեան իր ընթացքը կը շարունակէ մայրաքաղաքիս գրեթէ ամեն կողմերը, բայց ընդհանրապէս ձեռք առնուած մաքրական եւ առողջապահական միջոցներուն օգնութեամբ կը յուսայ որ աւելի չսաստկանար եւ քիչ օրէն ալ անհետ կըլլայ։

Ինչպէս որ անցեալ շաբաթ հաւուր թուով ալ ըսած ենք, առողջապահական կանոնաց համեմատ կեանք վարողներուն գրեթէ ամենն ալ ազատ կը մնան այս հիւանդութենէն, եւ որոնք ոչ՝ եթէ անմիջապէս պէտք եղած դեղն ու դարմանը գտնեն, կազատին։

Սկզբնական կամ յառաջագոյն դարմանը մեծ մասամբ փորուցածը փոխու�ու լուծմունքը դադրեցընելու եւ ստամքը ազատցընելու դեղեր տալն է, որոց մէջ գլխաւոր եւ անհրաժեշտները կը համարուին ափիոնի եւ անուխի ոգիէ՝ տասն կաթիլի չափ՝ ջրով կամ քիչ մը շաքարով խառնած, մինչեւ որ բժիշկը հասնի։

Հոս հարկ կը համարինք ազգ առնել արդոյ հասարակութեան, որ իրրեւ քոլէրայի դեմ նախապահեստ կամ յառաջապահ դնել մինչեւ այսօրերս երեւան եւ լաւ կամ առաջարկուած ամեն տեսակ դեղերուն չվստահին, որոց շատը շատու համար հնարուած անօգուտ կամ անպիտան բաներ են։ այլ միայն ճարտար բժշկայ հաւնած եւ ցոյց տուած ներն առնուն եւ ըստ հարկին գործածեն։

Իսկ առողջապահական զգուշութեանց գալով, արդէն կարծենք չդիտցող չէ մնացած, որ քոլէրայի հարուածէն ազատ մնալու առաջին միջոցը մաքրութիւնն է։ Ամեն տեսակ ապականութիւն, դարշ հոտ, ապականեալ օդ եւ խոնաւութիւն՝ հրաւիրակներն են այս հիւանդութեան։ Երկրորդն է ստամքի ծանրութիւն տուող, դժուարամարս եւ լուծմունք պատճառող ուտելիքներէ զգուշանալ, ինչպէս են՝ խաղող, եղ ոչխարի, այծի եւ գառի միսերը, ապուխտ, երեշկի, աղած միսեր կամ ձուկեր, օթեկի ձուկ, ամեն տեսակ ծովային խեցեմորթ, խմորեղէն, ընկեղէն, թարթուրուկ, սեր, մածուն, կաթով եւ պաղով շինուած սառուցիկներ, վարունգ, դդում, կաղամբ, պատնիճան, կանանչ սալոր, ձմերուկ, սեխ եւ ուրիշ ատոս կամ անցած պտուղներ եւ կանաչեղէններ։

Երրորդն է՝ չափազանց չյոգնիլ, բացօթեայ չպառկիլ, նեղ սենեակներու մէջ բազմութեամբ չննջել, քրտնած ժամանակ ինքզինք չպաղեցընել եւ պաղ ջուր չխմել, ստամոքսն ու որովայնը տաք պահել, սենեակներուն օդը յաճախ փոխել։ Այս զգուշութիւններն ընողներէն ոչ ոք մինչեւ այսօր բռնուած է քոլէրայէն։ Ընդհակառակն կը տեսնուի զժբաղդաբար, որ բռնուողներն ու մեռնողներն առհասարակ այս զգուշութիւնները կամովին կամ անգիտութեամբ զանց ընող կամ ազքատութեան պատճառաւ ըստ արժանւոյն պահելու եւ գործադրելու կարող չեղողներն են։

Այսպիսիներուն համար՝ թէ եւ կայսերական բարեխնամ կառավարութիւնն ամեն պէտք եղած զգուշութեանց օգնութեանց եւ դարմանաց միջոցները տնօրինած է, այսու ամենայնիւ իւրաքանչիւր հասարակութիւն ալ իր մասին մնացած խնամքն ու օժանդակութիւնը պէտք է ի գործ դնէ։

Հատ փորձերով տեսնուած է, մանաւանդ այս օրերս, որ թէեւ անըզգուշութիւն մը ծանր աղետից պատճառ կըլլայ, եւ պատեհ ժամանակին մատակարարուած փոքր խնամք կամ օգնութիւն մը չարեաց առաջքը կառնու։

Ոստիկանութեան գլուխը գումարող բժշկական յանձնաժողովն հետեւեալ յայտարարութիւնը կը հաղորդէ լրագրաց։

«Յանձնաժողովն կարդեալ բժիշկները, եւ ընդհանրապէս ներկայ հանձարակ հիւանդութեամբ բռնուողները դարմանելու կոչուած բժիշկները՝ երբոր տեսանեն թէ հիւանդը կամ անոր ընտանիքը աղքատ են, պէտք է որ իրենց տուած դեղագրին (ըէչէթա) վրայ գրեն թէ հիւանդը չքաւոր է, եւ սորագրութիւնին դնեն։ Այս անօրէնութիւնն աղքատաց համար ըլլալով, բժիշկները պէտք է զգուշանան դիւրակեաց կամ կարող անձանց համար գործածելի տալէ։

» Ամեն դեղագործ պարտական է վերոյիշեալ կերպով սորագրեալ դեղագրին մէջ հրամայուած դեղերն իսկոյն շինելու եւ առանց սատկի յանձնելու։ Յետոյ այն դեղագիրը՝ իբրեւ պարտատոմսակ պահելով, ամեն շաբթու հաշուեցուցակ մը պիտի շինէ՝ տուած դեղերուն գինը նշանակելով, եւ այն սուրբագրեալ տեղեկագիրներուն հետ մէկ տեղ բժշկական յանձնաժողովին պիտի ներկայացընէ, օր ստուգուելէ ետեւ ոստիկանութեան մատուկէն պիտի վճարուին։

«Ամեն մէկ դեղարանի մէջ մնայուն դեղագործ մը պիտի գտնուի։ Եւ հոն դեղարան մ՝ ըլլալը գիտցուելու համար դրանն առջեւ գտնուող լապտերը պիտի կախուի։ Այս անօրէնութեանց համաձայն չվարուող դեղագործը պիտի պատժուի։

« Նախնեաց անօրէնութիւններն հասարակութեան ծանուցուելու համար՝ մայրաքաղաքիս ամեն լրագիրներէն պիտի հրատարակուին։

15/27 յուլիս 1865։

Ի դիմաց Յանձնաժողովին։

Փոխ նախագահ
ՍՍԱՎԱ

Պաշտօնական թղթակցի Ս՝ ադայէ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ կայսերական բարեխնամ կառավարութիւնը՝ Օսմանեան հասարակութեան մէջ կրթութիւնը տարածելու գովելի նպատակ ու գրական ընկերութիւն մը կազմեր է՝ օտար լեզուներէ ընտիր գրուածներ Տաճկերէնի թարգմանելու համար։ Յիշեալ ընկերութիւնը հասարակաց կրթութեան պաշտօնատուներուն կայացուած թարգմանութիւններն սէքքնելով՝ եթէ արժանի տեսնէ՝ թարգմանչաց պարգեւներ ալ պիտի շնորհէ։

Մինչդեռ Եւրոպայի մէջ Ակադեմիաներու, ճեմարաններու, համալսարաններու, և ամեն տեսակ ուսումնական հաստատութեանց բազմութիւնն ու ընծայած օգուտները կը նկատենք, անհնար է որ մեր սրտին մէջ ալ փափաք մը չծագի այնպիսի հաստատութեանց Տաճկաստանի մէջ ալ օր ըստ օրէ աւելնալը տեսնելու։ Ուստի կայսերական կառավարութեան կողմանէ գրականութեան տրուած այս նոր խրախոյսը՝ իրրեւ յայտնի գլուխական մ՝ է իր յառաջդիմական անցուալ ջանից, զոր ամենայն ոք խորին ուրախութեամբ կընդունի։

Ընկերութեան ատենապետն անուանեալ է Ռ. Դրան առաջին թարգման Ս՝ սեմ. Մինասիֆ էֆենտին, որ արդէն մեծ ծառայութիւն մատուցած է օսմանեան գրականութեան Սէճմուայը Ֆիւնուն հմտալից ամսաթերթը հիմնելով և Ն՝ էմիյեթը Իվմիյեի Օսմանիէի հասարակութեան ամենէն գործունեայ ջանադիրներէն մէկին ընտրելով։

Իսկ նորահաստատ ընկերութեան անդամց մէջ կը գտնուին օսմանեան թղթատարութեանց վերատեսուչ Ս՝ սեմ. Գասարի պէյը, և ուրիշ պաշտօնատարներ, ինչպէս նաեւ մեր ազգայիններէն ընդհանուր արժեթղթոց վերատեսչի օգնական մեծաշուք Զամչեան Յոհաննէս էֆէնտին, առեւտրական երկրորդ ատենին ատենապետ մեծաշուք Ս՝ ահան էֆէնտին, և լրագրութեան ատենակին վերատեսուչ Սաքզեան Մեծ. Յոհաննէս էֆէնտին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԳԻՆ

Նարօլէոն կայսրն իր Ալժէրիի վերջին ճանապարհորդութեան ատեն ըրած դիտողութիւնները մանաւոր գրուածի մը կերպարանք տալով, հարիւր օրինակի չափ տէրութեանը բարձրաստիճան պաշտօնատարաց բաժնել տուեր է։ Գրուածքին նպատակն, ինչպէս որ վերնագրէն ալ կը տեսնուի, Ալժէրիի մէջ Գաղղիոյ քաղաքականութիւնը ցոյց տալ է։ եւ երեք մաս կը բաժնուի։ Սրաքք, Գաղթականութիւն եւ Զինուորական գրաւում։

Կայսրը կըսէ թէ 35 տարի է որ Ալժէրի Գաղղիոյ ձեռքն անցաւ, ուստի պէտք է որ այսուհետեւ ոչ թէ տկարութեան այլ զօրութեան պատճառ մ՝ըլլայ, որուն համար անհրաժեշտ է երկրին մէջ կատարեալ խաղաղութիւն եւ միաբանութիւն մը հաստատել։ Մինչեւ հիմա Ալժէրի երիս հակառակ դրութեանց ենթակայ եղած էր, նախ Եւրոպական գաղթականաց թիւն աւելցընելու եւ երկրորդ երկրին բնակչաց իրաւունքը պահպանելու նպատակաւ։ Այս երկու դրութեանց իրարու հակառակ ազդեցութիւնն ընդհանուրին բարեաց արդելք եղած էր։ Ալժէրիի բնակիչներն են 2,793,334 մահմետական, 192,546 Եւրոպացի եւ 76,000 զինուոր։ Արաբները պատերազմասէր են, ճարտարամիտ եւ յեղեղուկ, բայց իշխանութեան դիւրաւ կը հնազանդին։ ուստի Գաղղիա՝ որ ազգայնութեանց դաղափարին միշտ համակրութիւն ցոյց տուած է, չկրնար արդարանալ եթէ քաղաքակրթեան բարիքն արաբաց չընծայէ՝ անոնց

ֆիճակը բարւոքելով։ Իսկ օրինաց մասամբ կարարութեան մէջ, մանաւանդ դատաւորաց դիւրաբեկ կաշառակի ըլլալը պատճառ կանելով գաղղիական ատեաններ հաստատուած են, որք արաբաց մէջ կրօնական կերպարանք ունեցող գործեր ալ կը դատեն, ինչպէս են՝ ամուսնութիւն, ապահարզան, ժառանգութիւն, եւ այլն, որոց վճիռը Ղուրանը կուտայ։ Ակիզ զատ կանայք վկայութեան կը կոչուին՝ առանց քօղի երեւնալու քննադատելով, եւ այլն, եւ այլն։ « Ահա այսպէս, կը վերջացնէ կայսրը, մինչեւ ցարդ քաղաքակրթութեան բարիքը, զորս արաբները վայելելու կոչուած են, իրենց աչաց առջեւ ուրիշ բան չէ եղեր, բայց եթէ իրենց նատացուածոց կոծոպոմը, հարկերուն ծանրութիւնը, կառավարութեան քնաւորութիւնը, եւ իրենց քարուց սովորութեանց ու կրօնից անարգումը։ Ինչպէս կրնանք ուրեմն այս ժողովրդոց թշնամութեանը վրայ զարմանալ, եւ ընդհակառակն աւելի զարմանալու չէ՞ինք որ արաբաց մեծագոյն մասը խաղաղ ու հանդարտ մնացին այնպիսի ապստամբութեան մ'առեն՝ որիրենց հաւատարմութիւնը դժուարին փորձի մը ներքեւ դրաւ։»

— Կայսերական իշխանին դատիարակութիւնը մեծ խնամք յաւաջ կը տարուի, եւ արդէն ինքն ալ մեծ արամագրութիւն ցոյց կուտայ եղեր յառաջդիմութեան։ Ոչ միայն նկարչութեան մէջ յաջողակ է եղեր, այլ եւ կայսեր Սլժէրի գտնուած առեն՝ երբ Պ։ Բարբօ՝ անուն անգրիագործը Թիւիլրիի պալատը կանչած էին որ իր արձանը չինէ, իշխանը այս առթիւ ինքն ալ երկու կիսանդրի չինելու փորձ՝ ըրեր է, որոց մէկը նոյն իսկ կայսեր կիսանդրին է, եւ Պ։ Բարբօ ասոնք կատարելագործելէ ետեւ, կայսեր վերադարձած առեն անոր ներկայացուցեր է։

— Ապրիլ Գաճիր Էմիրը Փարիզ հասնելով մեծ ընդունելութիւն գտեր է։ Կայսրն իր Սլժէրիի վրայ գրած անարակն արարեւրոն թարգմանել տալով օրինակ մ'ալ յիշեալ Էմիրին ղրկեր է։

— Մէմորիալ Տիբլոմաթիք լրագիրը կը հաստատէ թէ Նաբոլէոն իշխանն ուսումնական ուղեւորութիւն մը պիտի ընէ Հիւսիսային բեւեռին մօտ Գամբէթա ըսուած երկիրը, եւ իր հետ պիտի երթան չատ մը քնագէտներ։

ԱՆԳԼԻԱ

Պ։ Ճ։ Սթուարթ Միլ երեւելի փիլիսոփայն Ուէսթմինսթրի ընտրողաց առաջին անգամ ներկայանալով առենագրանց։ Ինչպէս ուրիշ անգամ ալ ըսած ենք, Անգլիոյ մէջ երեսփոխանութեան հետամուտներն ընտրութենէն յառաջ ընտրողաց կոչունքներ կուտան, յայտարարութիւններ կը հրատարակեն, եւ առնախօսութիւններ կընեն։ բայց Պ։ Ճ։ Սթուարթ Միլ ասոնց մէկն ալ չըրաւ, ընտրողաց կամքին ձգելով իր ընտրութիւնը։ Ուստի Պ։ Ճ։ Սթուարթ Միլ իր այս ընթացքը բացատրելով ըսաւ, թէ ինքը հակառակ է անոնց որ ընտրողաց քուէները վաստակելու համար տեսակ տեսակ հնարքներ կը բանեցընեն։ Իր քաղաքակցայ խղճին համոզման ու հայրենասիրական զգացմանց ներկայացուցիչ ընտրելիը՝ ազատ երկրի մը քաղաքացւոյ համար ամենէն մեծ պատիւներէն մէկն է։ Իր սկզբունքն այն է թէ ընտրողք ամենէն արժանաւորն ընտրելու են, բայց իրեն չէր վայլեր որ գար եւ իրեն ըսէր թէ « Եա ամենէն արժանաւորն եմ» եւ մինչդեռ ինք ընտրողաց խնամ կուտար որ ամենէն մեծ արժէք ունեցողն ընտրեն, ինչ պիտի ըսէին իրեն երբ ինքը ներկայանալով ըսէր թէ « Ահա ես ամենէն աւելի արժէք ունիմ, դիս ընտրեցէք՞։»

Յետոյ Պ։ Սթուարթ Միլ շարունակելով ըսաւ թէ ինք իր դաղափարներն յայտնելով քուէ վաստակիլ չուզեր, այլ իր խղճին համաձայն աղատութեամբ ծառայել կուզէ իր հայրենեաց։ Ամենէն աւելի դրժնական բանը համեստութիւնն է եւ ընտրողք ալ համեստութիւնը կը սիրեն։

ՍՊԱՆԻԱ

Սպանիոյ թագաժառանգ Ալֆոնսի իշխանին դատիարակ Բուէնթէ կարդինալը բռնած մը գիրք է կառավարութեան Իտալիոյ թագաւորութեան պաշտօնական կերպով ճանչնալի արդիլելու համար։ Սակայն կառավարութիւնը ոչ միայն կարդինալին բողոքը չէ ընդուներ, այլ եւ զինքն ալ պաշտօնէ ձգեր է։

Էքօքա լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Վ։ Իզղապէլա թագուհին Գաղղիոյ սահմանագլուխներն եղած իր մէկ ամարանոցը սիրելի երթայ Նաբոլէոն կայսեր ու Եօժէնի կայսրուհւոյն այցելութիւնն ընդունելու համար։ Յետոյ ինքն ալ թագաւորին հետ Պիարից երթալով Գաղղիոյ կայսերականներ-սանեցաց այցելութիւն պիտի ընէ։

ԱՄԵՐԻԿԱ

Գաղղիոյ եւ Միացեալ-Նահանգաց մէջ եղած յարաբերութիւններն երթալովաւելի մտերմական կերպարանք մը կառնուն։ Փարիզի Միացեալ-Նահանգաց դեսպան Պ։ Պիկըլզ՝ հարաւայնոց դրօշակաւ Գաղղիոյ նաւահանգիստները գտնուած նաւերը կամովին Միացեալ-Նահանգաց յանձնուելուն համար շնորհակալ եղեր է Պ։ Ֆրուէն որ Լիւբիսի։ Սակայն Միացեալ-Նահանգաց եւ Անգղիոյ մէջ եղած յարաբերութիւններն ասոր հակառակն են, եւ երկու տէրութեանց մէջ եղած թղթակցութիւնները որ Անգղիոյ խորհրդարանին ներկայացան, ցոյց կուտան թէ Վաշինկթընի կառավարութիւնն հաստատապէս որոշած է որ Լորտ Ռըսըլի հարաւայնոց ծովասպատակներուն տուած դիւրութեան հատուցում պահանջէ։ Պ։ Սիւրրը Անգղիոյ քանած դիրքը խոտիքընդունելով յայտարարութիւն կընէ թէ թագուհւոյն կառավարութիւնը պէտք էր որ հարաւայնոց ծովասպատակ նաւերը պատերազմէն վերջն անմիջապէս Միացեալ-Նահանգաց ձեռքը յանձնէր, գոնէ երկու կողմանէ բարեկամութիւնը վերահաստատելու համար։

— Միացեալ—Նահանգաց կառավարութեան օրական ծախքը հիմա 4,750,000 տոլար հաշիւ կըլլայ։ Այս ծախքը ասկէց մինչեւ երեք ամիս խիստ պիտի նուազի՝ զինուորական զօրութեանց օր ըստ օրէ պակսելուն պատճառաւ։ բայց հոկտեմբեր ամսոյն մէջ 100 միլիոն տոլարի պարտամուրհակներուն պայմանաժամը գալուն, ասոր համար օրը 1,250,000 տոլար պիտի պէտք ըլլայ մինչեւ չորս ամիս, կամ տէրութեան միւս ծախքաց հետ օրը 3 միլիոն տոլար։ Ասոր փոխանին օրը 2 միլիոն տոլար մաքսերէ եւ ներքին եկամուտներէ եկած դումարը պիտի յատկանայ, եւ 2 միլիոն տոլարի ալնոր եկամուտներ պիտի տեսնուին, եւ տարբերութեան միջոցաւ պիտի հաւաքուին։ Ասկից կրնայ հասկցուիլ թէ Միացեալ Նահանգաց քաղաքացիները ի՞նչ մեծ օգնութիւն կուտան իրենց կառավարութեան։ Բամպակին մաքսը 25% պիտի ըլլայ։

— Նիւ-Եօրքէն առնուած վերջին լուրերը կը ծանուցանեն թէ Պ։ Լինքօլնի տարնորհեան մեղսակիցները դատելու համար կազմուած զինուորական ատեանը՝ Բէնն, Հարօլտ, Աղմէրօթ եւ Սիւրաթ ըսուած կինը մահուան դատապարտեր է։ Ճօնսըն նախագահն յիշեալ դատապարտութեան վճիռը հաստատած է եւ յուլիս 7ին պիտի կատարուի եղեր։ Իսկ Արնօլտ մշանջնաւոր չորթայակապ աշխատութեան եւ Սրինկլը ալ վեց տարի բանտարկութեան դատապարտեր են։

Արաւաքին գործոց պաշտօնեայ Պ։ Սիւրրի դէմքին վրայ կրած վերքերը տակաւին բոլորովին ողջացած չեն եւ ծնօտը երկաթի տախտակներով կապած դուրս կելնէ եղեր։

— Լեհայիներէն պատգամաւորութիւն մը ներկայացեր է ճօնսըն նախագահին, ծանուցանելով թէ 20,000 լեհ պանդուխտներ կը փափաքին Ամերիկա դաղթելու, եւ ջանք կըլլայ եղեր որ Վիրճինիայի մէջ հաստատուին։

— Լինքօլն նախագահին սպանուած թարմանը ծախուեր է եւ տեղը եկեղեցի պիտի չինուի։

— Նորֆըքի երդմնաւոր դատաւորաց Լի զօրապետին դէմ իբրեւ հայրենեաց դաւաճան ուած ամբաստանութեան վճիռը չտիպի դործադրի։

— Նաշվիլի մէջ պատահած մեծ երկրաշարժը 10 միլիոն տոլար հաշիւ կըլլայ, եւ կըսուի թէ այրած պաշարներն 80,000 զօրոց բանակի մը երկու տարի կրնային բաւել։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ

Վեհ։ Գէորգ թագաւորը վերջին ատեններս Ցոնիական կղզիները կը գտնուէր, ուրկից Աթէնք պիտի վերադառնար։ Անցեալներն աղգային ժողովը բացուելուն առթիւ դայթակղական ցաւալի դէպք մը տեղի ունեցեր է թագաւորին առջեւ։ Երկու հոգի նախագահական ամբոխին վրայ վիճեր են, եւ մէկը ինքն իրեն անցեր ամբոխը բաղմեր է։ Ժողովոյն մէջ ալ այն ատիճան չըփոթութիւն ինկեր է, որ թագաւորը քանի մ'անգամ իր խօսած ճառն ընդհատելով անձամբ լռութիւն հրամայելու պարտաւորեր է։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Փարիզէն յունիս 30 թուով գրուած նամակ մը կը ծանուցանէ թէ արժանապատիւ Տ։ Յովհաննէս Հիւնբեան պէ յէնտեան քահանայն Ջանիբէն և հոն գտնուող բարեսէր ազգայնոց ոմանց ձեռնտուութեամբ հայկական մատուռ մը հաստատուեր է Փարիզի Պուլվառ Մոն Բառնաս ըսուած փողոցը թիւ 130, և յունիս 27ին կիրակի օրը, որ էր ասն դիւտի տիոյ Ս։ Աստուածածնի, առաջին Ս։ պատարագը մատուցեր է ըստ ծիսի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ։

Մատուռն առ այժմ երկու տարուան համար վարձուած է 1600 ֆրանքի, զոր մեծ մասամբ Պ։ սեմ։ Աղսօ և Աղշեան էֆէնտիները շնորհեր են։ Իսկ եկեղեցական կահուց և զգեստուց մասին, Դեր։ Թէոդորեան Սարգիս վարդապետ իր քով գտնուած եկեղեցական սպասները տուեր է, մնացեալն ալ տեղւոյն բարեսէր ազգայնոց շնորհիւ պատրաստուեր է 1000 ֆրանքի չափ ծախիւք։

Փարիզ գտնուող գրեթէ բոլոր ազգայինք, Երամեան և Նուպարեան ընտանիք և երկուք ալ գաղղիացիք ներկայ գտնուեր են առաջին Ս։ Պատարագին։

Մինչ Դեր։ Թէոդորեան Սարգիս վարդապետը չէ կրցեր ներկայ գըտնուիլ հիւանդ ըլլալուն պատճառաւ։

Գովութեան և շնորհակալութեան արժանի է արդարև Երս։ Հիւնքեարպէկ յէնտեան քահանայն, որ առանց Կ։ Պոլսոյ ազգայնոց և Պարչութեան միջնորդութեանը դիմելու և հոսկէց նպաստ սպասելու, յաջողեր է հայկական մատուռ մը հաստատելու Փարիզի պէս քաղաքի մը մէջ, ուր այսպիսի կրօնական հաստատութիւն մը բաւական ծախուց կարօտ և մանաւանդ այլ և այլ դժուարութեանց ենթակայ էր։

Մոսկուայէն գրուած նամակներէ կիմանանք թէ վսեմ։ Խաչատուր Լազարեան կոմսը՝ իրենց առհմէն կառուցեալ Աբելեան լեզուաց ճեմարանին ուսմանց ընթացքն առաւել ևս ընդարձակելու դիտաւորութեամբ 200000 արծաթ ռուբլի դումար մը նուիրեր է յիշեալ ճեմարանին։ Տարակոյս չկայ որ պատրիարքի մը էր մ'ընդհանուր ազգին շնորհակալեանց առիթ պիտի ըլլար՝ եթէ Լազարեանց ճեմարանն ազգային հաստատութիւն մը մնացած ըլլար ինչպէս որ կառուցած էին անոր արժանապատիւ հիմնադիրները։ բայց դժբաղդաբար արդէն շատուն 'ի վեր Ռուսաց տէրութեան դպրոցներուն կարգն անցած ըլլալով, վսեմ։ Խաչատուր կոմսին նը-ուիրեան ալ իբրև տարբ ուսումնարանի մը տրուած կրնայ համարուիլ։ Արդարև Մոսկուա ճանապարհորդող ազգայնոներէն ցաւօք սրտի լսած ենք թէ Լազարեանց ճեմարանը՝ ոչ միայն ուսմանց մասին, այլ նոյն իսկ արտաքին տեսակետ ալ ազգային չէնք մ' երևնալէ շատ հեռի է։ Ազգասէր հայուն աչքն 'ի զուր իր բոլորտիքը հայրենեաց յիշատակ մը կը փնտռէ, և ոչ իսկ հայկական տառ մը կը նշմարէ ճեմարանին պատերուն վրայ։ Ասոր փոխարէն ամեն կողմ ռուսական տարբերութիւններ կը տեսնուին, որք յայտնապէս ցոյց կուտան թէ հայաստանեաց ոգին վաղուց փախած է Լազարեանց ճեմարանէն։

Եդիպտոսէն յունիս 14 թուով նամակ մը գրուած է մեզ 'ի պատասխանի այն նամակին՝ զոր լրագրոյս 694 թուոյն հրատարակած ենք։

Այս երկրորդ նամակը մի առ մի կը հերքէ առաջնոյն տուած տեղեկութիւնները՝ իբրև անիրաւութեան և կողմնակալութեան արձագանգ, և բոլոր ծագած խռովութեանց անկարգութեանց և հետևաբար գործուած մասնութեանց և բռնութեանց պատճառ և հեղինակ Դեր։ Մկրտիչ եպիսկոպոսը կը համարի։

Մանաւորապէս կը հերքէ Գ։ Ռ։ անուն անձին համար եղած ամբաստանութիւնը թէ յանուն եպիսկոպոսին գացեր ազգային երիտասարդներ ոստիկանութեան մատներ է։

Ընդհակառակն կը հաստատէ թէ Դեր։ Մկրտիչ եպիսկոպոսն ինք ոստիկանութեան գրելով զանոնք 'ի բանտ մատներ, և ինքը ձգեր գեղ գացեր է։ Նամակագիրը կը պնդէ թէ եպիսկոպոսին առ ոստիկանութիւնն գրած մատնութեան գիրերը տեսեր են, որոց մէջ շատ մը ազգայիններ իբրև ապստամբ դոց և կասկածելի ցոյց արուեր են Բարձր։ փոխարքային կառավարութեան առջև։

Նամակագիրը կը հաստատէ նաև թէ Աբմաւենի լրագիրն ալ նոյնպէս Դեր։ Մկրտիչ եպիսկոպոսը խափանել տուեր է յատուկ թաքրիրով մը, որուն հետևեալ պատասխանը եկեր է ոստիկանութեան կողմէն։ « լրագիրը գագրեցընելու նկատմամբ ձեր ըրած խնդիրը կատարեցի, յատկապէս մարդ ղրկելով տպարանը որ չտպեն։ »

Ալերջապէս Դեր։ Մկրտիչ եպիսկոպոսն իբրև Սահմանադրութեան հակառակ, միապետական և բռնասէր ընթացք բռնող, անխիղճ և վրիժառու մէկ մը նկարագրուած է մեզ ուղղուած այս երկրորդ նամակին մէջ։

Ընտարակոյս ազգին կողմէն երթալիք քննիչներն այս ամեն եղելութիւնները մանրամասնաբար և անաչառապէս քննելով, արդարութիւնն ու ճշմարտութիւնը կրնան յերևան հանել։ այն ժամանակ մեզ ալ կարող կըլլանք անեսալ դատաստան մ'ընելու այս ցաւալի անցքերուն և ասոնց պատճառ և հեղինակ եղողներուն վրայ, ո՛վ և ի՞նչ կարգէ ու աստիճանէ անձինք և ըլլան։

Օրատուիոյ Ֆօքչան քաղաքէն հեռաւեալ միխիթարական լուրերը կը դրեն մեզ, որք արդարև մեծ պատիւ կը բերեն տեղւոյն պատուարժան ազգայնոց։

. . . խմբագիր։

Ի վաղուց անտի ճանաչելով ձեր ազգասիրութեան բուռն եռանդը, այս անգամ յանձն կառնում թարգման կանգնիլ Ֆօքչանի բոլոր ազգայնոց կողմանէ, խնդրելու ձերայարգութենէն որ բարեհաճիք յետագոյ յօդուածը ձեր պատուական լրագրոյն մէջ հրատարակել։

Թէպէտ Հայաստանի անողորմ ճակատագիրը իւր սիրտնմտնդ որդիները իւր ծոցէն զաղմնաբար յարիչատակած՝ աշխարհս ամենն հեռաւոր կողմերը ցիր եւ ցան տարածած է, բայց եւ այնպէս օտար երկրի վայելչութիւնները ոչ երբէք կրցած են ընաջնջել իրենց սրտին խորէն հայրենական քաղցր յիշատակները եւ հայութեան սկզբունքները։ ասոր պանծալի օրինակները կրնանք դիւրաբ ըմբռնել, եթէ մեր մատց երևակայութիւնը անդամ մը տարածենք Հնդկական Ովկիանոսի ափունքները դաղթական դանուող հայոց փոքրիկ խմբին վրայ, եւ մանաւանդ անոնց մէջէն աչխարհածանօթ հանդիսացող Մուրատեան եւ Ռափայէլեան երջանկայիշատակ բարերարաց վրայ։

Բայց եղան այնպիսիներ, որոնք առանց ուշադրութիւն ընելու եւ առանց դրածին բուն իմաստը հասկընալու, նախատինչ Հայ ազգը, փոփոխամիտ, թուլամորթ եւ ուրիշ ասոնց նման մականուններով։ բայց ես որ չունիմ այնչափ սոփերութիւն-ակնթարթի մէջ յաջիչատարիւ չրջաբերութեանց մէջ դանուած ամեն տեսակ գրութիւններէն, ուշադրութեամբ մատնելով չեմ դրնար ուրիշ առարկութիւնմը դտնալ, բայց եթէ յանդէտ՝ զրպարտութիւն քանզի ամեն ամենք՝ որոնք ուզեն Հայ ազգին պատմութեան տեղեկութիւն, անշուշտ կը յիշեն ասկէց ինը կամ տասը դար առաջ Անիի հռչակաւոր պարիսպներէն արտասուալից աչօք դուրս հալածուող հայերուն պատմութիւնը, եւ որն որ ինչպէս կերևայ՝ գեռ մէկ քանի տարի առաջ Ռուսական զօրաց սուլիններէն հալածուող Եղիսաբեթի դաղթականներէն աւելի ողորմ եւ չարաչար նոթի եւ թշուառ, եւ գուցէ մերկ եւ բոկոտն։ Այն հայերը որոնք իրենց հայրենական երկիրները, իրենց ստացուածքը եւ իրենց ամենէն աւելի սիրելիները դէպ 'ի մէկ կողմ թողած՝ կ'ստիպուէին երկրէ յերկիր աչխարհէ յաչխարհ թափառական չրջիլ, մեր այն պատուական նախնիքներու՝ անարդ դնչունները դուս խառնուեցան, եւ մարդկային մտաց սահմանէն դուրս անտանելի լլկանքներ կրելով Պարսկաստանէն, Թաթարստանէն եւ Քրիմիէն անցնելով հասան 'ի Մոլոտվիա՝ փոքր ինչ դադար դտնելու յուսով։ բայց Հայոց անողոք ճակատագիրը հոս ալ դրդռեց եւ յաբոյց իւր դէմը յանական մոլեռանդութիւնը։ մոլեռանդութիւն՝ որուն դէմ ճակատաբար մենամարտիլը ոչ նուազ արիութեան եւ առաքինութեան կարօտ էր։ բայց հայը՝ հաւատարիմ հայը, մաքառեցաւ անոնց դէմ քաջալանչ չահատակութեամբ, եւ վերջապէս իւր համբերութեան պակը ընկալաւ չնորհիւ արեւելեան պատերազմի Փարիզու դաշնադրութեան։

Ահաւասիկ հայուն հաստատամտութեան պանծալի օրինակը, եւ իւր ոգւոյն աքանչելի դիւցազնութիւնը, որ ոչ երբէք մաղիւ չափ խոտորած է իւր սկզբունքներէն եւ հայրենական աւանդութիւններէն, մինչեւ անդին հաղիւ թէ քառասուն տարի առաջ Ռուսական պատերազմներու պատճառաւ Պուլկարիայէն բաղմախումբ Պուլկարաց գաղթականութիւն մը եկած է Մոլոտվալաքիոյ երկիրներուն մէջ, եւ գեռ իւր առաջին սերունդը Պուլկար անուն վրայ երդիծաբանական առակներ կը յօրինէ, իւր ազգութիւնը կուրանայ, եւ եթէ մէկը պատահմամբ Պուլկար անուամբ յորջորջէ, իրեն նախատինք համարելով՝ ամենէն իւր երեսը կը կարմրի։ մանկանակով փոքով եւ թըմբուկով պէտք է որմնել զիրենք փողոցէ փողոց, եւ բուն իրենք նախ եւ առաջ կը խլեն իրենց լսելիքները, որոնք ըստ կարծեաց իւրեանց չըլլայ թէ այս քամահրական անունը լսեն։

Ուրեմն ոչ որ կուզէ թող բաղդատէ։ բայց ես սա միայն կը ճանաչեմ, թէ հայը՝ ամանց երևակայածին պէս չէ թէ փոփոխամիտ է, այլ իւր սկզբանցը մէջ հաստատամիտ, ստուգածաչութեան մէջ չնմանելի, եղբայրասիրութեան մէջ չափաւոր եւ ազգասիրութեան բոցը ոչ երբէք մարած։

Ազգասիրութեամբ է որ այսօր Մոլոտավիոյ հայը վարժարաններով ծաղկած, կառավարութեան վարժարաններուն հետ դէմ առ դէմ կը մրցի, ինչպէս որ ես ականատես վկայ՝ ուրախութեամբ սրտի կը փափաքիմ ազգին ընդհանրութեանը աւետելու Ֆօքչանի կրկին սեռի վարժարանաց հարցաքննութեան նկարագրութիւնը եւ օրիորդաց վարժարանի Հռիփսիմեանց տարեդարձի հանդէսը։

Հռիփսիմեանց տարեդարձը կարի նշանաւոր օրերէն մէկն եղած է ասա։ Մայիս 31ին եկեղեցւոյ չրջափակը դանուած ընդարձակ մարգագետնին վրայ ժողովեալ էին արանց եւ տիկնանց խուռն բազմութիւնը, երաժշտական ընտիր խումբ մը մեկուսի կանգնած, իրենց պարերուն քաղցրնուագները առաւօտեան զեփիւռին հետ ներդաշնակելով, ամեն ունկնդրաց լսելեացը դիտես թէ հեշտութեան զուարճալի բժիշկը կը կը մատուցանէին։ սոյնմիջոցին օրիորդք անմեղ տարարկներու նման ձիւնափայլ չրջազգեստներով եւ ծաղկեայ պսակներով զարդարուած, լՀան զոյգ զոյգ հանդիսավարը։ Հանդէսին սկզբնաւորութիւն եղաւ ազգային սրտաշարժ երգով մը, որուն յաջորդեց օրիորդ Զանազան Կ։ Ալիքսանեան ազգու առնախօսութիւնը, եւ որ քաղցրը եւ յատակ արտասանութեամբ բացատրեց Հայաստանի դիւցազնուհեաց սրբոց Հռիփսիմեանց անմահ յիշատակաց արժանի նկարագրութիւնը, ասկէց վերջը օրիորդք զմայլելի ներդաշնակութեամբք հետզհետէ ուրիշ ազգային երգեր նուագելով յաջորդեց օրիորդ Անանա Ս։ Բոսպովիչեանի առնախօսութիւնը, որն որ նա եւս անվեհեր համարձակութեամբ բացատրեց Ուլանհերէն լեզուավոնոն Ս։ կուսանաց սքանչելի նահատակութիւնը, եւ 'ի վերջոյ իւր ձեռքը դէպ 'ի Արեւելք Հայաստանի կողմը երկնցուցած՝ սրտաշարժ ծանրիւ հեռուեալ նշանաւոր բառերը արտասանեց։ « Հոն է մեր դիւցազն նախահարց յիշատակարանները, հոն է մեր քաջնահատակաց չիրմները, եւ հոն պէտք է թափենք մեր սրտին տաղուբէն այն սէրը, որն որ մեր մայրը Հայաստան մեզ կը պահանջէ։ »

Գովութեան արժանի է նաեւ երաժշտութեան դասատու Պ։ Նիկողոս Աստուածատուրեանի ազգասիրական եռանդը, եւ իւր անդուլ ջանքը խիստ քիչ ժամանակի մէջ ազգային երգերը ուսուցանելու մասին։

Այլ 'ի վերջոյ սրբակրօն Տ։ Յակոբ քահանայի առնախօսութիւնը կարծես թէ հանդիսին չքեղութեանը մէջ առաւել զարդարանք մը աւելցուց, եւ Նորին սրբութեան ազգին եւ Հայաստանի վրայ մաղթած Լօրհնութիւնները՝ ամեն հանդիսականաց ցնծութեան արձագանքներովը վերջացան։

Յունիսի 20ին եւ 21ին ներկայացաւ Վեւոնդեանց վարժարանի հայերէն լեզուի քննութիւնը։ Քննիչի պաշտօն վարեց վարժարանիս ազգասէր վերատեսուչ Մեծապատիւ Սահեան աղա Բոմբիկեան։ աշակերտք խիստ համարձակ կերպով պատասխանեցին քերականութեան, ճարտասանութեան, Հայոց պատմութեան եւ ուրիշ նիւթոց մէջ։ այլ առաւել զմայլեցուց բոլոր ներկայ եղողները, երբ հանդիսականաց կողմանէ առաջարկուեցաւ որ եւ իցէ նիւթ մը, եւ աշակերտք անմիջապէս սկսան խիստ յաջող կերպով շարադրել վայելուչ եւ չքնաղ կազմակերպութեամբ։ աշակերտաց մէջէն միայն չորսը կրցան պարգեւաբաշխութեան առաջին կարգի մրցանակը ընդունիլ, որոց անուանքն են՝ Թէրհաթի Ս։ Թէրհաթեան, Յովհաննէս Կ։ Ալիքսանեան, Յովհաննէս Սուքիասեան, Թէոդորոս Յովհաննէսեան։

Յունիսի 23ին սկսաւ դաղղիերէն եւ գերմաներէն լեզուաց քննութիւնը։ Դասատուէ Պ։ Յօհան Շուչմէր հայասէր գերմանացին, որն որ Բէյթայի համալսարանին մէջ ուսեալ է, եւ իւր հանճարովը ու բազմամտանակեայ դասատուութեամբը խիստ նշանաւոր եղած է բոլոր դասարանին մէջ։ Աշակերտք խիստ յաջող կերպով կրցան պատասխանել երկու լեզուաց մէջ ալ, որ եւ պաղղիերենէ 'ի գերմաներէն եւ գերմաներենէ 'ի գաղղիերէն թարգմանութիւններ ըրին, եւ բոլոր ներկայ գտնուող Գերմանացիք իրենց ուրախութիւնը յայտնեցին։

Յունիսի 25ին ներկայացաւ Ուլանհերէն լեզուի քննութիւնը։ Դասատու Պ։ Գրիգոր Ց։ Սողոմոնեան։ այս բազմամուտ անձը լեզուին կարի տեղեկացած ըլլալովը օտարաց առջեւ նշանաւոր եղած է։ Քննութեան ներկայ էին Պ։ Եօրկի Բօպովի դասատուս վարժարանաց ընդհանուր վերատեսուչը եւ Պ։ Եուվան Եօրկիու դասատուս Ռուսական խորհրդոյ անդամ, այլ եւ Պ։ Սթէֆան Նէակօէ քաղաքիս հասարակաց վարժարանի չորրորդ կարգի դասատուսանք երեքին եւս քննիչի պաշտօն վարեցին, եւ ուրախ եմ յայտնելու թէ աշակերտք յուսացուցածէն աւելի խիստ յաջող պատասխանեցին, որոնք նոքին իսկ քննիչք զարմացան՝ տեսնելով աշակերտաց վրայ այն-

* Պ։ Փանոսեան այս կարծիքէս չէ, եւ Վարագային մէջ գրածներուն իմաստն է « Ահա ես ամենէն աւելի արժանաւոր եմ, դիս ընտրեցէք »։ Բայց եթէ բաւական ժամանակ Պ։ Ճ։ Սթուարթ Միլի տրամաբանութեան աշակերտութիւն ընէ, կարելի է քիչ մը տրամաբանել սովորելով աւելի հանգոստ (մօտէսթ) ըլլալու վարժուի։

՝ Ոգեվիճակը Յոհաննէս Պուզ Երզնկացի՝ Ինքնագրեանն իւր։

հայրն Սեպհոյ Մենասականեան մեքրա-կրօն Տ. Պարգաղ քահանայն, որ թեմ և վիճակ չունեցող այն ազգային յարկին պայծառութեան անձնուէր Հովանաւորն է։ Բ. օրը այն սրբազան եպիսկոպոսը ուխտաւորաց հանդերձ եկաւ և Հաւատ վանք, ուր պատարագեց իր ձեռնասուն աշակերտ Տ. Յակոբ շնորհ հունակ աբեղայն, և հետևեալ օրը որպէս զի իր վերադարձը դիւրին ըլլայ, ըստ հրաւիրանաց ամենց Երզնկայեցւոց Պայիսիսի Ս. Յակոբայ մենաստանն հանդիպելով մուտ ունեցաւ յԵրզնկա։

Ասատուր . . . Տէր, Նորապատակ այս Ս. Եպիսկոպոսը առաւել գովութիւն յինքն գրաւեց, զի իր բնական ազգասիրութեամբը մեր Գեր. Առաջնորդին և Քաղաքական ժողովոյ և պատուաւոր ազգայնոց ամենց մէջ միջամտութիւն ընելով, իրարմէ զովացեալ սրտերուն հաշտարար եղաւ, և քանի օր ալ Փափազեան Մեծ. Մ. Տօնիկ ազգի տունը հիւրընկալուելով, բան առաջարկութեան մեր Առաջնորդին՝ նախընթաց Կիրակին չորս Եկեղեցին 'ի մի համագումար ըլլալով, շնորհաշնութեան խորհուրդ կատարեց, և ժամանակիս պարագայից համեմատ ընաիր քարոզ մը խօսեցաւ, քարոզ մը կրսեմ, զոր ստոյգը խօսելով հագիւ լուսած է շատ բարձրաստիճան եկեղեցականներու բերանէն։

Կամակս վերջացնելու մտ, երանութիւն կուտամ Գարահիսարու մեր ազգային եղբարց, որ այսպիսի քաջալերութեան հովիւի մը իրաւասութեան տակ բաղդաւորուած են, և կը խնդրեմ որ դուք ալ ինձի հետ ձայնակից ըլլաք մաղթել 'ի տեառնէ Երզնկայու նորարծաթ հաշտական միութիւնը յօգուտ ազգիս արդիւնաւոր ըլլալու, որպէս զի այսուհետև Երզնկայէն ակնկալուած օրինաւոր բարեկարգութեանց և ազգային ուրախաւիթ լուրերու աւետաւորն ըլլանք։

Նոյն յուսով մնամ Լայն։

Լուսաւորչեան Ա. վարժարան
1865 յուլիս 1 Թ. Մ. Ս. Բագրատունի։
Երզնկա

Մայրաքաղաքիս մեծ մաքսատան բեռնակիրներն ամեն տարի Ա. Պրգատուն 'ի ծոցին մատաղ մ'ընելու սովորութիւն ունենալով, այս տարի որոշեր են Ս. Փրկչի հիւանդանոցին մէջ ընել, ուստի անցեալ շաբաթ իրիկուն ութ ոչխար, ղաղէվի մը բրինձ և 340 ղուրուշ հացագին պրկեր են 'ի հիւանդանոց, որպէս զի հետևեալ օրը հիւանդանոցիս խղճալեաց մատակարարութիւն։

Բեռնակիր եղբարց այս առաքինական ակնիւ գործին վայ մեր կողմանէ գովեստ խօսին աւետարդ կը համարինք։

Ազգային Պատրիարքարանէն հեռաւեալ տեղեկութիւնը կուտան մեզ։

Տիեզերական Խորհրդարանի դիւղ ԲԸնակողմերանցեայք ասկէ առաջ Պատրիարքարանի խնդրագիր տալով դատաւ ու տրտունջ կը բառնային իրենց պարտատարահանջներու անիրաւութեանց դեմ, որոնք տարաբաղդման տակոս կը պահանջեն և ազքատիկ ժողովուրդը պարտուց ներքև կը ճնշեն եղեր։

Եղ։ Պատրիարքարանը յիշեալ ազգայնոց խնդրանաց վրայ Բ. Դրան Թագրիր ընելով՝ առ Սկրտասիոյ Ա. սեմ. կուսակալն ուղղեալ հրամանագիր մը ստացաւ՝ ժողովրդեան իրենց պարտատարց հետ ունեցած հաշիներու քննութեան և օրինաւոր կարգադրութեան համար։

Ա. սեմ. կուսակալը արքունի հրամանագիրը ստանալէ անմիջապէս ներքը՝ Պատուաժողովի մը միջոցաւ այս հաշիները քններ, խորդաբութիւնները երևան հաներ, տէրութեան օրինաց համեմատ պարտքերը չափաւորեր և անոնց վճարման համար պայմանաժամ որոշեր է։

Տիվրիկու գեր. առաջնորդը՝ Ա. սեմ. կուսակալին այս արդարասէր ընթացքին համար մեծ շնորհակալութիւն յայտնած ըլլալով Ազգ. Պատրիարքարանին, արժան կը համարինք տեղւոյն ազգայնոց երախտագիտական զգացմանց թարգմանութիւն ըլլալ և մեր շնորհակալութիւնը հրապարակաւ մատուցանել Ա. սեմ. կուսակալին, որ մեր աստուածաթ Ինքնակալին իւր հպատակ ժողովրդոց վրայ ունեցած հայրական խնամքը և բարեմիտ դիտաւորութիւնները ճանչնալով՝ ըստ այնմ իւր բարձր պաշտօնը կը կատարէ։

Այս պարագային մէջ ալ մեծապատիւ Մխիթարեան Սարգիս աղան ազգասիրաբար պէտք եղած ջանքը 'ի գործ դնելուն համար շնորհակալութեան արժանի է։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եգիպտական կառավարութեան պաշտօնատար Երամեան վեսմաշուք Նարամ պէյն անցեալ շաբաթու Կ. Պոլիս հասաւ։

Յիշեալ ազնուասիրտ Պէյը Զանոգ-Պէյէ գարանթինա ստուած ժամանակ, տեղւոյն Ընդերցարանաց ընկերութիւնը քաջալերելու համար 20 լիրա շնորհեր է անոնց մատուցին։

— Նովայիս գործոց պաշտօնեայ վեմ. Հալիլ փաշան ամեն ջանք և միջոց 'ի գործ կը դնէ տէրութեան ծովային զօրքերն համաձարակ հիւանդութենէն ազատ պահելու համար։ Իր հրամանաւ Երբուսի նաւարանին մէջ շինութիւններն ու աշխատութիւնները դադրեցան և զինուորական գործաւորաց գունդը Բամիզ Հիֆթլիկ զբաղուեցաւ։

— Հասարիոյ կայսրը Ֆրանչիսկոս Յովսեփայ հրամատարութեան պատանդանը զրկեց Գեր. Հասունեան արքեպիսկոպոսին, և Երկաթեայ Թագին երրորդ աստիճանը զրկեց Մըսըրլեան Ա. սեմ. Պօղոս պէյին։

— Ժարաթ իրիկուն ժամ երկուքին միջոցները Բանկալթի հրդեհ պատահելով՝ երեք տուն այրեցաւ։

— Երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալու դիշերն ալ ժամ վեցուկէսին միջոցները Գումգափուի Հիսար տիպի փոդոյր հրդեհ պատահելով տուն մը այրեցաւ։

Այս եօթի հրդեհին պատճառն ու պարագաները հետևեալ կերպով կը պատմուի։

Հայ բարոբականաց ազգապետ Աստուան էֆէնտին նոյն իրիկունը քօլեռայէն վախճանելով, դիշերը իւր որդին կը գտնուի քովը, որ 25-30 տարեկան երիտասարդ մ'է եղեր։

Ժամը 6 1/2ին միջոցները մեռելին քովի սենեակը բռնկելով, երբոր դրացիներն ու ջրհանակիրները կը հասնին, բռնկած սենեակը կը բանան, կը տեսնեն որ յիշեալ երիտասարդը վիզը չուան փաթթուած սենեակին մէջ խեղդամահ բռուած է։ Իսկոյն գլխակը դուրս կը հանեն, ինչպէս նաև վախճանեալ հօրը մարմինը։ Իսկ բռնկած սենեկին մէջ արդէն բոցերը ճարակած ըլլալով, մարել անհնարին կը լլայ և տունը բոլորովին կայրի։

Կը կարծուի որ երիտասարդը տունը բռնկցուցեր և ինքզինքը կախեր է։

Հաւատիկ անցեալ չորեքշաբթի օրէն 'ի վեր քօլեռայէն մեռնողներուն թիւը՝ Բարանթինայի արձանագրութեանց համեմատ։

Հարեքշաբթի 14	յուլիս	166
Հինգշաբթի 15	»	112
Ուրբաթ 16	»	131
Շաբաթ 17	»	136
Կիրակի 18	»	160
Երկուշաբթի 19	»	207

առանց հաշուելու Իւսկիւտարի մէջ պատահածները։ Երեկ աւելի նուազեր է։ Այսօր, գոհութիւն Աստուծոյ, ևս առաւել նուազած կերևի։

. . . Խմբագիր Մասիս լրագրոյ։

Կը խնդրեմք որ յետագայ յայտարարութիւնը Ձեր պատուաւոր թերթին մէջ հրատարակելու բարեհաճիք։

ԱՄԺԱՄԱՆԱԿԵԱՑ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎ
ՄԵԾ ԿՂԶԻՈՅՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆԸ ՀԱՄԱՐ։

Իմաց կը տրուի արդդ հասարակութեան որ այն ընտանիքները՝ որոնք իրենց կահ կարասեաքը Մեծ Կղզին կուգան բնակելու, հոն ելնելու և բնակելու կարող ըլլալու համար, պարտին ունենալ յայտագիր մը ստորագրուած իրենց բնակած տեղւոյն առողջապահութեանը հսկող բժիշկէն, հաստատելով որ տան օրէ 'ի վեր քօլերա հիւանդութեան և ոչ մէկ դէպք մը իրենց տանը մէջ երևցած է։

1865/28 յուլիս
Մեծ Կղզի Փոխանորդ Նախագահի
ՏՕՏԹՕՐ ՏԱՎՈՒՏ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ
Զ.

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ

Երաստդրութեան անմիջական կերպով պէտք եղած բաներն աշխատութիւնն ու բնական միջոցներն են, այսինքն օդը՝ ջուրը՝ հողը և այլն։ Բայց ուրիշ բան մ'ալ կայ առանց որոյ արտադրութիւնը չնչին անկատար և միայն վայրենի կենաց բաւական կըլլայ։ Սակայն առաջուց որուած աշխատութեանց արգասիքն է որ դրամագլուխ կըսուի, և նոր արտադրութիւններ յառաջ բերելու կը գործածուի։ Դրամագլուխը՝ արտադրութեան կամ գիւղական հարստութեան այն մասն է, որ շահ մ'ընելու նպատակաւ ապագայ հարստութիւն մ' արտադրելու և բաշխելու սահմանուած է։

Այս նիւթիս վրայ չնորհուղ մարդիկ գրամագլուխն ալ հարստութեան նման սուակի հետ կը շփոթեն, բայց այս կարծեաց անտեղութիւնն հարստութեան վրայ խօսած տեղերնիս արդէն ապացուցած ըլլալով կրկնել հարկ չենք համարիր։ Սուակը գրամագլխին գործը չկրնար տեսնել, և ասոր համար պէտք է որ արտադրելու ծառայող ուրիշ բաներու հետ փոխանակուի։ Դրամագլուխն արտադրութեան մատուցած ծառայութիւնն է զայն պահել, անոր գործիք և նիւթ մատակարարել և գործաւորները սնուցանել։ Ներկայ աշխատութիւնն անցեալէն ծառայութիւնները կը պահանջէ և ինչ բան որ ասոնք կը մատակարարէ գրամագլուխ է։

Նիթագրենք թէ տարազգործ մը իր գրամագլխոյն մէկ մասը շինուածներու, մէկ մասը մեքենայներու, մէկ մասը գործաւորաց վարձի, և մէկ մասն իրեն պէտք եղած անգործ նիւթերն առնելու յատկացուց, բայց տակաւին մաս մ' ալ պատրաստ ապրանք և սուակ կը մնայ ուրիշ կը հոգայ իր անձնական ծախքը։ Հիմայ որ մասը գրամագլուխ է և որ մասը չէ։ Նոստարկոյս այն մասերը, որք որ և է եղանակաւ նոր արտադրութիւն մը յառաջ կը բերեն։

Արդ՝ գիտցէք թէ այս տարազգործն իր գրամագլխոյն մէկ մասը ծառայներ պահելու, ոսկերէն կամ արծաթեղէն զարդեր առնելու, կամ այս տեսակ բաներու վրայ գործածեց, ասոնց ամենն ալ անարտադրիչ եղանակաւ կապարին, բայց եթէ ասոնց փոխարէն իր գործը մեծցընելով աւելի գործաս ուներ բաներ ընէ կամ արդէն ունեցած գործաւորաց թոշակն աւելցընէ, իր ունեցածն արտադրիչ եղանակաւ կը գործածէ, որով հարստութիւնը ճարտարութիւնն ու վաճառականութիւնը կը զարգանայ և երկիրն աւելի կը հարստանայ։ Տարազգործի մը վրայ ըսածներս ուրիշներու համար ալ կրնայ հասկցուիլ։

Արդ՝ ինչպէս որ երկրի մ'արտադրութեան համար նուիրեալ բոլոր արդիւնքը դրամագլուխ կըսուի, անանկ ալ երկրի մը բոլոր դրամագլուխն արտադրութեան համար նուիրեալ կըլլայ, թէպէտ այս ալ չափ և սահմանուն, ինչու որ դրամագլուխը կրնայ ըլլալ որ երբեմն անգործ մնայ։

Բացատրենք այս վերջին կէտը, նիթագրելով թէ մէկը դրամագլուխ ունի և կուզէ բամպակի վաճառականութեան մտնել, բայց այսօր բամբակին գինը սուղ ըլլալուն, իր դրամագլուխն անգործ կը պահէ մինչև որ արժէնայ, և ասով երկրին դրամագլխոյն մէկ մասն ալ անգործ մնացած կըլլայ։ Սակայն այս դրամագլուխն ուրիշ մէկուն շահնուարուելով կրնայ դարձեալ գործածութեան մէջ մտնել, անոր համար ուրիշ օրինակ մ'ալ տանք։ Վաճառականի մը ապրանք մ' ունի որ այսօր չծախուիր, ահա բոլորովին անգործ դրամագլուխ մը, որ մինչև չծախուի նոր արտադրութեան մը չկրնար ծառայել։ Դարձեալ՝ կրնայ ըլլալ որ մէկը արտադրութեան սկսելէ յառաջ ըստ բաւականին դրամագլուխ չունի, որ իրեն պէտք եղած նիւթերն առնէ կամ իր՝ արհեստին վերաբերեալ կանխիկ առուրքը վճարէ կառավարութեան; ուստի այս տեսակ առուրքն ալ կրնայ երկրին արտադրութիւնը չափաւորել պատճառ ըլլալ։

Մեն կարգի գործաւորները միշտ դրամագլխով կապրին, այսինքն առաջուց դիզուած արդիւնքով։ Երկրագործն այս տարուան հանած արմտիքը չապրիր, այլ անցած տարուան, ուրիշ արհեստաւորն իր ձեռքը եղած գործէն առնելիք գինովը, այլ առաջուց բանած գործերուն, ուստի իւրաքանչիւր ոք իրեն համար փոքրիկ դրամագլուխ մ'ունի, որով սպառուած իր աշխատութեան արդիւնքց հետ կը փոխանակէ շահունակ։ Հետևաբար ասոնց ըրած ծախքը, որ իրենց պիտոյքէն աւելի չէ, արդիւնաւոր եղանակաւ կը գործածուի քանզի ասով իրենց աշխատելու կարողութիւնը կը պահպանուի։ Ասոր նման մեծ դրամագլխոյ տերն ալ, թէ որ իր գործերն անձամբ կը տնօրինէ, երբ իր աշխատութեան արժէքէն աւելի ծախք չընէր, իր դրամագլուխն արդիւնաւոր կերպով կը գործածէ, և իր անձնական սպառուածն ալ, քանի որ իր պիտոյքէն անդին չանցներ, արդիւնաւոր սպառուած է։

Դրամագլխոյ արդիւնաւոր և ապարդիւն եղանակաւ գործածութիւն ազգի հասկնալու համար մէկ երկու օրինակներ ալ պէտք են։ Դիցուք թէ Ա. հարուստ դրամատէր մ'է որ հազար ոսկի Բ. 'կալուածատիրոջը շահու տուաւ անոր կալուածները գնելու առնելով։ Բ. այս սակով իր կալուածներուն արտադրական կարողութիւնները բարձրացուց և ընդարձակեց, որով աւելի արդիւնք ձեռք բերաւ, և իր փոխ առած սակին շահը վճարելէ ետև բան մ'ալ վաստակեցաւ։ Եհա Ա. ի հազար ոսկին արտադրական եղանակաւ գործածուեցաւ, — հոգ չէ թէ ինքը գործածեց կամ ուրիշը, — և երկրին հարստութիւնն աւելցաւ, բան որում առաջ խոպան մնացած կամ քիչ արդիւնք տուող երկիր մը հիմայ շատ արդիւնք տալով գինովոյ կաւելնայ։ Փոխոխենք հիմայ մեր ենթադրութիւնը, և համարինք թէ Բ. կալուածատէրն իր փոխ առած գումարը շռայլութեամբ բոլորովին փճացուց առանց իր կալուածները բարձրելու, և առանց ուրիշ մէկուն ալ օգուտ մը տալու։ Ա. իր սակը չկրնաներ և գրաւի առած կալուածները ծախելով, իր դրամագլուխը կը լրացընէ, բայց իրօք այն փճացած գումարը հասարակութեան համար կորսուած կըլլայ, և հանրութեան դրամագլխէն 1000 ոսկի կը պակսի։

Ինչդ ասոր նման է նաև կառավարութեան մը փոխ տուած սակը։ Ենթադրենք թէ Ա. իր 1000 ոսկին տերութեան փոխառութեան մը բաժիներն առնելու տուաւ, որ հասարակաց եկամտով մ'երաշխաւորեալ է։ Եթէ տերութիւնն այն փոխառութիւնն արտադրական եղանակաւ գործածէ, այսինքն նաւահանգիստներ և ջրանցներ բանայ, երկաթուղիներ շինէ կամ հասարակաց հարստութիւնն աւելցընելիք օգտակար շինութիւններ ընէ, Ա. ի հազար ոսկին արդիւնաւոր եղանակաւ կը գործածուի։ Իսկ եթէ տերութիւնն այն փոխառութիւնը զինուորական կամ պատերազմական ծախքեր ընելու գործածէ, կամ այնպիսի շինութիւններ ընէ որք հասարակութեան օգուտ մը չեն ընծայիր, այն ատեն Ա. ի 1000 ոսկին ալ հասարակութեան համար կորսուած կըլլայ, փոխանակ անոր փոխարէն իր առածն իր դրամագլխոյն գործածութենէն չգար, այլ հասարակութեան մնացորդ դրամագլխոյն վրայ գլուած հարկերէ։

Վ. Պ. ՊԱՌՆԱՍԵԱՆ

ՊԱՏԺԱԿԱՆ
ՕՐԻՆԱՊԻՏԻՔ
ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԻՐՈՒԹԵԱՆ

(Շարունակութիւն 1)

ՅԱՒԵԼԵԱԼ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
'Ի ԶԱՆԱԶԱՆ ՅՕԴՈՒԱԾՈՒ

ՊԱՏԺԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱՑ
ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԻՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ
ՀԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿԱՆ

ԱՒԵԼՈՒԱԾ Պ ՅՕԴ. 62

Այն անձինքը՝ որ կենք առնելիք լեռները կը պարտին ճանաչողները բռնելու և կողոպտելու համար, և աւազակ կամ յեղուզակ կը 'կոչուին, սոյն վիճակուն և գործած եղեռնութեանց

(1) Տես թիւ 698։

ծանրութեանը համեմատ մշտնջենաւոր կամ ժամանակեայ շղթայակապ աշխատութեամբ կը պատժուին։

Սակայն այնպիսիները, որոց այս եղեռնութիւններն իրենց սովորական գործ մ'ըլլած ըլլալը իրենց անցեալ վարքէն ճանչուի, կամ իրենց բռնած մարդոց դէմ բարբարոսական անգթութիւններ գործած ըլլան, կամ վերջապէս աւազակութեան հետ մարդասպանութիւն ալ ըլլած ըլլան, մահուամբ կը պատժուին։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ի ՅՕԴ. 63

Ինչք որ աւազակները՝ ճանչելով անոնց թաքուցիչ ըլլալու հաճին, ժամանակեայ շղթայակապաշխատութեամբ կը պատժուին։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ի ՅՕԴ. 99

Եթէ իրենց ապրելութիւնը կամ իշխանութիւնն այսպէս գործածող անձինք տերութեան պաշտօնատար չեն, մէկ տարիէն աւելի չըլլալու պայմանաւ բանտարկութեամբ կը պատժուին։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ի ՅՕԴ. 179

Ով որ սպառնալիք միայն ընելու և չէ թէ սպաննելու դիտաւորութեամբ զէնք գործածէ, մէկ շաբաթէն վեց ամիս բանտարկութեամբ կը պատժուի։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ի ՅՕԴ. 180

Եթէ մեռցընելու դիտաւորութեամբ գործածուած զէնքը՝ յանցաւորին կամքէն դուրս պարագաներու պատճառաւ չկրնայ իր նպատակին հասնիլ, յանցաւորը նոյնպէս ժամանակեայ շղթայակապ աշխատութեամբ կը պատժուի։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ի ՅՕԴ. 198

Եթէ համեստութեան դէմ փորձուած բռնաբարութիւնը՝ յանցաւորին կամքէն դուրս պարագաներու պատճառաւ չկրնայ կատարուիլ, յանցաւորը երեք ամէն պակաս չըլլալու պայմանաւ բանտարկութեամբ կը պատժուի։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ի ՅՕԴ. 200

Ով որ չափահաս աղջիկ մը խաբէ և գլխէ հանէ ամուսնութեան խոստումներով, և եւքը չուզէ կնութեան առնուլ, անոր հատուցումը վճարելու կը դատապարտուի, և մէկ շաբաթէն վեց ամիս բանտարկութեամբ կը պատժուի։

Սակայն, սոյն տրամադրութիւնն 'ի դէպ դրուելու համար հարկ է որ ամուսնութեան խոստումն ապացուցուի, կամ ամբաստանելոյն խոստովանութեամբը, կամ օրիորդին ընտանեաց ցոյցմանէ։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ի ՅՕԴ. 201

Հնութեան դատախազը մի միայն կնոջ մը երիկը, կամ եթէ երիկ չունի՝ խնամակալը կրնայ ըլլալ։

Այն կինը՝ որուն շնութիւն ընելը ստուգուի, առ նուազն երեք ամիս, և առ առաւելն երկու տարի բանտարկութեամբ կը պատժուի։ Բայց երիկը կրնայ այս դատապարտութեան հետևանքը արգելուլ՝ իր կինը նորէն առնելը հաճելով։

Հնացող կնոջ մեղսակիցն ալ նոյնպէս երեք ամէն երկու տարի բանտարկութեամբ և հարիւր Մէճիտիէ ոսկի տուգանքով կը պատժուի։

Մեղսակցութեամբ ամբաստանեալ անձին դէմ ընդունելի ապացոյցներն են՝ յանցանքը գործած ժամանակ բռնուելն զատ՝ տաճկի մը կանանոցին մէջ գտնուիլը, կամ իր ձեռքը գրուած նամակներ կամ թուղթեր։

Սակայն սոյն տրամադրութիւնն այն ժամանակ միայն գործադրելի է, երբոր շնացող կնոջ այրը կամ խնամակալը դատախազութիւն ընէ։ Իսկ ուրիշ անառակութեանց կամ գլխէ հանելու գործերը՝ սովորական դատարաններու մէջ ոստիկանութեան կանոնաց ենթակայ կըլլան։

Իր տանը մէջ շնութիւն ընող այրը, եթէ կնոջը բողոքելովն ստուգուի, հինգէն հարիւր Մէճիտիէ ոսկի տուգանքով կը պատժուի։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ի ՅՕԴ. 202

Ով որ երկու սեռի տղայոց կամ դեռահասակներու անպարկեշտ խօսքեր, ըսէ, մէկ շաբաթէն մէկ ամիս բանտարկութեամբ կը պատժուի։ Ով որ անոնց անձին ձեռք դպցընէ, մէկէն երեք ամիս բանտարկութեամբ կը պատժուի։

Այն մարդը՝ որ կնոջ կերպարանք մտնելով կանանց յատուկ եղած տեղ մը մտնէ, երեք ամէն մէկ տարի բանտարկութեամբ կը պատժուի։ Իսկ եթէ այս կերպով մտած տեղը առաւել մեծ պատժոյ ենթակայ ըլլալիք ոճիր մը կամ յանցանք մ' ալ գործէ, այն մեծ պատիժը կը կրէ։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ի ՅՕԴ. 206

Ով որ չափահաս աղջիկ մը բռնութեամբ առևանկէ, (փախցընէ) երեք ամէն երեք տարի բանտարկութեամբ կը պատժուի։ Եթէ առևանկած անձն ամուսնացեալ է, առևանկողը ժամանակեայ շղթայակապ աշխատութեամբ կը պատժուի։

Ով որ չափահաս կամ անչափահաս աղջիկ մը բռնութեամբ առևանկողին օգնութիւն ընէ, մէկէն վեց ամիս բանտարկութեամբ կը պատժուի։

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ի ՅՕԴ. 230

Եթէ գողութիւնը գողին կամքէն դուրս պարագաներու պատճառաւ արգիլուի կամ չկատարուի, գողը գործեալ գողութեան դէմ սահմանուած պատիժները կը կրէ՝ գործին ծանրութեանը համեմատ։

Ով որ շղթայակապ աշխատութեամբ պատժելի գողութեան մը հեղինակներուն դիտութեամբ օգնէ կամ անոնց գողցած նիւթերը թաքուցանէ, ժամանակեայ շղթայակապ աշխատութեամբ կը պատժուի։ Ով որ բանտարկութեամբ պատժելի գողութեան մը հեղինակներուն դիտութեամբ օժանդակէ կամ անոնց գողցած ապրանքը թաքուցանէ, նոյն իսկ գողերուն կրած պատիժը կը կրէ։

Գողութեան դէմ սահմանուած պատիժներէն ազատ կը մնան այն յանցաւորները, որ դեռ իշխանութեան կողմէ չմեղադրուած, երեքեան նոյն ոճիրներուն կամ յանցանաց բուն հեղինակները յայտնեն, կամ թէ փնտռուիլ սկսելէ ետև ինքնին զանոնք յայտնեն, և անոնց բռնուիլը կամ ձեռք իյնալը դիւրացընեն։

Այսու ամենայնիւ մէկ տարիէն աւելի չըլլալու պայմանաւ ոստիկանութեան հսկողութեանը ներքև մնալու կը դատապարտուին։

Հաստատեալ ի 3 Շապան
1277 (փետր. 1861)

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ի ՅՕԴ. 19

Տաճիկ իւլէմաները, շէյխերը, խաթիպները, իմամները, նոյնպէս ուրիշ կրօնքներու վերաբերեալ կրօնական անձինք՝ հրապարակաւոր նշանակութեան պատժէն ազատ պիտի մնան։

Հաստատեալ ի 17 զիլհիճէ 1278
(2/14 յունիս 1862)

ՎԵՐՋ

Երբոր բացագանչութեան նիւթը պակսի, Վարագա կ'ստեղծէ. անոր համար զարմանալի չէ որ Մասիսի դէմ գրելիք նոր բան մը գտնելու նպատակաւ այս անգամ ալ երեր Մինասքեան Աւետիս աղային կտակը ձեռք առեր, և իր սովորական լակոնարանութեամբն երեք էջ լեցուցեր է ասոր վրայ։ Ըստ Վարագայի, հիշեալ կտակը «հավատա կէզէն» բան մ'է եղեր։ բայց այն ատեն չենք գիտեր թէ ինչո՞ւ համար ինքն ալ գովեստաբեր ծանուցեր էր զայն իր 184 թուոյն մէջ, ուրկից կը հետևի թէ իր խիստ շատ գլխածներն ալ այսպէս «հավատա կէզէն» բաներ են։ Սակայն Վարագայի նպատակը Մասիսի շողոքորթութիւնը ցոյց տալ է. ասոր համար չեղծեր մեռեալի մը յիշատակն անգամ վատահամբաւել, որով չարախօսութեան աղուեսագրոշմին կրկին և կրկին անգամ արժանացած կըլլայ։

Երբ որովհետև Վարագայի բացագանչութեանց ամենէն մեծ պատճառը հանդուցեալին հօրն ըրած 250 հազար ղուրուշի կտակին անգործադրելի մնալն է, կը հարցընենք «համամ թօգմաղը կիպի սրբասը կէլտիքձէ թագ թագ վուրմայա մէճլուբ» եղող Վարագային, որ շնորհ ընելով բացատրէ թէ ի՞նչ միջոց բանեցընելու է սա 250 հազար ղուրուշը ձեռք բերելու համար։ Կը հարցընենք թէ ժառանգաց յաժարակամութեանը յանձնուած կըլլա՞ կ'ինչպէս կը կատարուի, բրնութեամբ թէ հաճութեամբ, կը տակոյն և ժառանգները թշնամանելով վատահամբաւելով, թէ անոնց խղճին, բարեպաշտութեան ու ազգասիրութեանը դիմելով։ Կը հարցընենք թէ հանդուցեալ Յակոբճան աղային կը տակը որո՞ւ «խաթրին» հաճար չէ գործադրուեր։

Եթէ «համամ թօգմաղը» Վարագան այս հարցմանց ճիշտ պատասխանը տայ, խնդիրը կը լուծուի. ապա թէ ոչ՝ իր այս անգամ մրոտած էջերն ալ՝ լոկ շաղ կ'ատուին թէ զատ ուրիշ արժէք մը չեն ունենար։

ՊՕՐՍԱՑԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳՐԱՒՈՒՐ

Փարիզ 29 յուլիս
Օտմ. Բոնտօլիսէ՝ 49։/։
Օտմ. փոխ 353

Լոնտրա 28 յուլիս
Օտմ. Տօֆ։ փոխ. 44 44։/։
Օտմ. քօնս. 49։/։ 49։/։
Օտմ. փոխ. 1858/։ 73։/։ 74
Օտմ. փոխ. 1862/։ 73 73։/։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ ԸՆԿԵՐԻՑՈՆԵՐՆ

ՆՈՒԱԳԻՐ

Զանազան զգացմանց վրայ համառօտ բայց գեղեցիկ և դեղեցկահիւս տաղեր, զոր կը նուիրէ Հայկազն երիտասարդաց արժանայարգ Պ. Բերտահամ Յ. Այվազեան ուսումնական պատանին։

Մեն հայ գրավաճառաց քով կը գտնուի։ Գին 3 ղ։

ՕՐԱՑՈՅՑ

1866 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒԲԵՆԻ Ց. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ

Մանր գիրերով փոքրիկ բայց խիստ վայելչագեղ և կատարեալ օրացոյց մ'է։

Մայրաքաղաքիս ամեն գրավաճառաց քով կը գտնուի։ Գին 40 փարայ։

ԾՐԵՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Էրզրումի զօրաց ձիերուն համար պէտք եղած գարիին գնահատութիւնը յուլիս ամսոյս 24ին շաբաթ օրը պիտի կատարուի։

Ով որ կուզէ յիշեալ գարին տալ նոյն օրը ժամը 6ին Տարը Շ. ուրան գալու կը հրաւիրուի։

ՄԵԾ ՏՕՆԱԿԱՌՈՒ

(ԲԱՆԱՑԻՐ)

ԱՄԱՍԻՈՅ ՄԷՋ

Այս տարի փոքր Ասիոյ Ամասիա քաղաքին մէջ տօնավաճառ մը հաստատուելու, որ հոկտեմբեր 15ին պիտի սկսի և նոյն ամսոյն 30ին պիտի վերջանայ։

Վաճառականաց համար քարաշէն խաներ և յարմար տեղեր պատրաստուած են։ Երկու նոր շուկայ կամ վաճառանոց շինուած է վաճառքներն հոն ներկայացընելու համար։

Ամասիոյ տօնավաճառը Երզրուքի տօնավաճառէն 43 օր ետքը և Օլիէի տօնավաճառէն ալ ամիս մը ետքը պիտի բացուի, այն միջոցին՝ որ ամեն տեսակ հողային բերքերն հնձուած են։

Ամեն տարի Կեսարիայէն, Հալէպէն, Տիարպէքիրէն, Տրապիզոնէն, Սամսունէն, Կ. Պոլսէն եկող, վաճառականներ Ամասիա կերթան մեծ տաքս գնելու, որ լաւ տեսակէ ըլլալուն համար յարգի է։ ուստի տարակոյս չկայ որ տօնավաճառին առթիւ խիստ շատ վաճառականներ պիտի երթան հոն, վասն զի Ասիոյ ամենէն ընտիր բերքերն հոն պիտի հաւաքուին։

Այս տարի արմատաց և բամպակի բերքը խիստ առատ է, և շերամի հիւանդութիւնն ալ անհետ եղած է։

Ուստի կրնայ ըսուիլ թէ Ամասիոյ տօնավաճառը՝ թէ բերքերուն զանազանութեամբն և թէ վաճառականաց բազմութեամբ ասիական արուեստահանդէս մը պիտի ձևանայ։

Այս տօնավաճառն՝ այրանքատանող վաճառականները պէտք է որ իրենց հարկաւոր եղած տեղերը կանխաւ վարձեն։

Տօնավաճառի միջոցին, տասնևհինգ օր շարունակ ասիական զուարճութիւններ ու զբօսանքներ պիտի մատակարարուին ժողովրդոց։

ԵՕՂԻ

Յառաջիկայ օգոստոս 6/18ին օրը Մեծ կղզին կատարուելիք նաւարշաւը՝ հասարակաց օգտին նկատմամբ առայժմ ետ պիտի մնայ մինչև 'ի նոր ապդարութիւն։

Կ. Պոլիս 13/25 յուլիս 1865

Եւրոպական վաճառականներէն սնանկացեալ Թէշանը Թոստաքիին գործերուն կարգադրութիւնը սնանկութեան Թոմիթէին յանձնուած, և սինոքներ գրուելով գործերը քննուելու վրայ ըլլալով, յիշեալին վրայ առնելիք ունեցողները կը հրաւիրուին, որ թըւականէս մինչև 21 օր՝ առևտրական օրինաց 158 և 198 երորդ յօդուածներուն համեմատ Թոմիթէին ներկայացնելով առնելիքներն հաստատեն։

Եգիպտական թղթատարութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ հասարակութեան թէ ներկայ 1865 տարւոյս յուլիս 1/13էն սկսեալ, եգիպտական Աղեքսանդրիոյ ընկերութեան շոգենաւներուն և եգիպտական թղթատարութեան վարչութիւններուն մէջ հաստատեալ դաշնադրութեան համեմատ՝ թէ՛ Աղեքսանդրիա և թէ՛ Եգիպտոս երթալիք ամեն նամակներն ու գիրերը այսուհետև Ղալաթիա Սանտրգճիներուն փողոցը յիշեալ վարչութեան 116 թիւ գրատունը պիտի ձգուին։

Աւելի տեղեկութիւն ուզողը կրնայ նոյն գրատունէն ստանալ։

ԹՈՒՂԹ

ՆԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆԸՆ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐ

ՁԻՆԻԼԻ ԽԱՆԻՆ ԴՈՒԱՆ ԿԻՑ ԹԻՒ 12 ԵՒ 14 ՄԹԵՐԱՆՈՑՆԵՐԸ
ԱՄԵՆԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ ՄԵԾ ԵՒ ՄԱՆՐ ՎԱՃԱՌՄՈՒՆՔ

Յ. ԱՐՇԱԿ ԵՒ ԸՆԿ.

Պատիւ ունին տրդոյ հասարակութեան ծանուցանելու, որ ամեն տեսակ թուղթեր և գրութեան պիտոյքներ, ինչպէս տետրակներ, կաղամարներ, ընդօրինակութեան մատնիչներ, գրիչ, մելան, կնքամոմ, կանոն, գրաւազ, և այլն և այլն Եւրոպայի գործարանաց հետ ուղղակի յարաբերութեանց շնորհիւ կարող են պօրոյ ամեն թղթավաճառներէն աւելի ժամն գներով ծախելու թէ մանուկով և թէ հատով ուզողներու։ Հասարակութեան դիւրութեանը համար վերջին գիները օրինակներուն վրայ նշանակուած են, մանուկով կամ շատ առնողներուն համար օրինաւոր զեղչ ըլլալու պայմանաւ։ Դաւառներէն թուղթ և այլն ուզողները կրնան դիւրութեամբ ստանալ, և այնպիսեաց օրինակներն ալ կը ղրկուին, ծախքը իրենց վրայ ըլլալով։ Նամակները պէտք է վճարուած ըլլան։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԴՐԱՄՈՑ ԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 17 ՅՈՒԼԻՍ	Դշ. 14	Երկ. 15	Երք. 16	Շաբ. 17	Հնգ. 13	Ուրբ. 12
	Ղրշ.	Ղրշ.	Ղրշ.	Ղրշ.	Ղրշ.	Ղրշ.
Օսմանեան լիրա Մէճ.	102.25	102.25	102.30	102.30	102.25	
Բանկոյ արծաթ						
Թանվ. Միւմթազէ	62	62	62	62	62.27	
Եսնամը ճէմիտէ հին	54.15	54.12	54.15	54.15	54.10	
» » նոր	54.15	54.12	54.15	54.15	54.10	
Ադիլիէ ստակով	54.2	54.18	54.20	54.30	54.15	
Սէրկի	55.2	55.20	55.20	55.30	55.15	

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 17 ՅՈՒԼԻՍ

ԱՐՄՏԻՔ	
Ցորեն Թայղան կարմիր	25—27
» Խամայիլ »	21—22
» Ռումի. Պալէքք	17—19
» Կալաց	
» Վառնա	19—20
» Իսլրայիլ կակուղ	17—19
» Կալաց »	18—20
» Պուրկաղ »	19—21
» Պալէքք »	18—20
» Ազօթ »	21—23
Եգիպտացորեն Կալաց	12—13
Գարի	7.20 — 8

ՄԵՏԱՔՍ	
Պրուսա կարմիր մէկ թէք	520—530
» երկան »	550—560
» խոզակ չոր	—
Շաքի հնդկան ֆրանք	65—68
» 4 պաճարս »	—
» խարտաղաղ »	—
» Պարկաս »	65—68
» Երկրորդ »	62—
» Մահալրճ »	—
» Պանտրմա »	—
» Կէյրէ »	—

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

		Ղուրուշ
Բամպակ Պալրքէսէր	հօխայ	12—13
» Կէյվէ	»	12—13
» Ամասիա	»	13—14
» Ռուսաստան	»	10—11
Բուրդ Էնկիւրի լուացված	»	—15
» » չլուացված	»	— 8
» Պալրքէսէր չլուաց.	»	— 8
Ճէյրի Էնկիւրիւ	»	—11
» Թոխատ	»	— 9
» Զորում	»	— 8.20
Մազը սեւ	»	18—22
» Ճերմակ	»	12—14
Թիֆթիք Էնկիւրիւ	»	37—38
Աֆիոն Պալրքէսէր	»	—160
Քիմիրլ Տերեւ բանուած	»	20—23
Սալէպ Ցանկատանի	»	14—16
Մեղրամոմ դեղին Տրապիզոն	»	—26
» » Անատօլու	»	—24
Սուսամ Ռումէլիի	»	—
Կտաւատի հունտ Ռումէլիի Քիլէ		—
» » Պանտրմա	»	—
Ձէթ Այվալըգ	հօխայ	— 8
» Կիրիտ	»	— 7
Աճառ (Սապօն) Գանտիա	»	— 6
» » Միտիլլի	»	— 5
Բրինձ Եգիպտոս Բէչիա	»	— 4
» Տիմիաթ	»	—

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

		Ղուրուշ
Խանվէ Ռիս եւ Գափս 100	հօխան	850—1000
» Մառթին	»	—
Շաքար գլուխ 6-10 լ. կնդ.	»	—
» Փոչի (թօզ)	» »	—235
» Հոլ. գլուխ	» »	—265
» Փոչի	» »	—230
Գաղղ. գլուխ	» »	—255
» Փոչի	» »	—228
Անագ (գալայ)	» »	—690
Պղպեղ (պիպէր)	հօխայ	— 6
Լեղակ (չիվիա) Պէնկալա	»	—150
» » Մատրաս	»	—140
Անուշադր (Նուշատը)	»	— 6.20
Պղպատ (Զէլիք)	մնտուկ	—180
Կապար (Գուրշուն)	»	— 3.10
Թիմեղ (Թէնէքէ) զոյգ մնտ.	»	—310
Զինք տախտակ հիւ. 7—12 Հիւ		— 4.0
Երկաթ Անգ. ձողաձեւ	կնդ.	65— 66
» Բեւեռցու	»	70— 72
» Տախտակ 1—14	»	100—110
» Բոլորակ	»	140—145
» Ռուսիոյ	»	120—130
Քարֆիձա Վարիլ 39 Հիւ.		— 95
Իսմիլիպէճ ճէն. զոյգ	Մնտ.	—260
» Պէյճ.	»	—240
» Թրիէսթ	»	— 95
Սբառմաչէթ Վիէննա	հօխան	— 15
» Թրիէստ եւ Գաղղ.	»	— 13

Այս լրագիրը շաբաթը երկու անգամ կելլէ Շորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը։ Ով որ կուզէ կրնայ ստորագրուիլ, Կ. Պոլիս Զինիլի խանը լրագրոյս գրասենեակը։ Իսկ դուրսերը հոգաբարձուներն են։

ԻԶՄԻՐ. Խաչատուր Ց. Զարիեան.
ԵԳԻՊՏՈՍ. Պօղոս Հ.Ֆենտի Կարապետեան.
ԱՆԴՐԻԱՆՈՒՊՕԼԻՍ։ Մանտէսի Սուքիաս աղա Գալուստեան։
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Պ. Խաչատուր Էյմասեան։
ԿԱՐԻՆ. Կարապետ պատուելի Զաքարեան.
ՀԱԼԷՊ. Նիկողայոս աղա Տէր Մարգարեան.
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Աբրահամ աղա Արա՛ խաչերեան։
ԹԷՔԻՐՏԱՂ. Յարութիւն աղա Ճամճեան.
ՎԱՆ. Գրիգոր աղա Իսահակեան.
ԵՐԶՆԿԱ. Ընթերցասիրաց Թանգարան.
ԱՏԱԲԱԶԱՐ. Մանտեսի Յակոբ աղա Տ. Գրիգորեան։
Ուրիշ քաղաքներեն ստորագրուիլ ուզողները՝ այս տեղերեն մեկուն նետ կրնայ բրդակցիլ։

Խմբագիր–Տնօրէն
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. ՊՕԼԻՍ ԶԻՆԻԼԻ ԽԱՆ